

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. birželio 29 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės (pranešėja), Artūro Driuko (kolegijos pirmininkas) ir Jūratės Varanauskaitės, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **sinteresuoto asmens akcinės bendrovės SEB banko** kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. gruodžio 1 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos M. P. skundą dėl antstolės B. T. veiksmų, suinteresuoti asmenys antstolė B. T., akcinė bendrovė SEB bankas.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių antstolio pareigą apskaičiuoti skolininkui vykdomajame rašte nurodytas procesines palūkanas už laikotarpį, kai vykdomoji byla buvo nepagrįstai užbaigta dėl antstolio klaidos, taip pat bylos pagal skundą dėl antstolio veiksmų nagrinėjimo ribas, aiškinimo ir taikymo.
2. Antstolė B. T. vykdė išieškojimą iš skolininkės M. P. išieškotojo AB SEB banko naudai pagal Klaipėdos rajono apylinkės teismo 2013 m. rugpjūčio 19 d. išduotą vykdomąjį raštą civilinėje byloje Nr. 2-207-838/2013 dėl 12 279,51 Eur skolos, 5 proc. metinių palūkanų bei 1272 Lt bylinėjimosi išlaidų išieškojimo. 2013 m. spalio 16 d. vykdomoji byla buvo užbaigta kaip visiškai įvykdyta, vykdomasis dokumentas gražintas jį išdavusiai institucijai. Pasibaigus saugojimo terminui, 2017 m. sausio 9 d. vykdomoji byla buvo sunaikinta.
3. 2021 m. rugsėjo 28 d. paaiškėjo, kad 2013 m. rugpjūčio 28 d. antstolės patvarkyme priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti, raginame įvykdyti sprendimą bei vykdymo išlaidų apskaičiavime buvo padarytas rašymo apsirikimas ir skolos suma nurodyta litais, nors teismo išduotame vykdomajame dokumente ta pati skolos suma nurodyta eurai, todėl vykdomoji byla nepagrįstai buvo užbaigta kaip įvykdyta. Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. kovo 17 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2YT-806-1030/2022 nuspręsta atkurti vykdomosios bylos dalį. Atkūrus vykdomąją bylą, 2022 m. liepos 5 d. antstolė surašė raginimą įvykdyti sprendimą Nr. S-22-5-29182, juo pareiškėją paragino per 10 dienų nuo raginimo gavimo dienos į antstolės depozitinę sąskaitą sumokėti likusią 9193,93 Eur skolą, 2304,87 Eur metines palūkanas ir 1,56 Eur vykdymo išlaidas, iš viso 11 500,36 Eur. Tos pačios dienos patvarkymu Nr. S-22-5-29200 dėl rašymo apsirikimo (aritmetinės klaidos) ištaisymo antstolė nurodė, kad metinių palūkanų suma 2022 m. liepos 5 d. sudaro 4016,37 Eur.
4. Pareiškėja skundu prašė panaikinti antstolės B. T. 2022 m. liepos 5 d. patvarkymų Nr. S-22-5-29182 ir Nr. S-22-5-29200 dalis dėl 5 proc. dydžio metinių palūkanų skaičiavimo nuo 9193,93 Eur skolos nuo 2013 m. spalio 11 d. iki 2022 m. liepos 5 d. ir reikalavimo sumokėti 4016,37 Eur palūkanų. Nurodė, kad antstolė nepagrįstai skaičiuoja palūkanas už laikotarpį, kai vykdomoji byla dėl antstolės klaidos buvo užbaigta kaip įvykdyta ir teismui gražintas vykdomasis dokumentas, nes tokiu būdu visos antstolės klaidos neigiamos pasekmės tenka jai, nors ji įvykdė visą antstolio reikalavimą. Be to, atsižvelgtina ir į tai, kad išieškotojas buvo pasyvus ir taip iš dalies prisidėjo prie to, kad vykdymo procesas kurį laiką nevyko, todėl būtų nesąžininga, jei jis už šį laikotarpį gautų palūkanas.
5. Antstolė 2022 m. rugpjūčio 26 d. patvarkymu Nr. S-22-5-36808 pareiškėjos skundo netenkino ir jį kartu su vykdomąja byla persiuntė Klaipėdos apylinkės teismui. Nurodė, kad pareiškėja vykdomąjį dokumentą, t. y. Klaipėdos rajono apylinkės teismo 2013 m. rugpjūčio 19 d. vykdomąjį raštą, išduotą civilinėje byloje Nr. 2-207-838/2013, įvykdė tik iš dalies, sumokėdama klaidingai nurodytą skolos sumą ir neinformuodama antstolės apie tai, kad teismo priteista skolos suma yra ženkliai didesnė. Antstolės teigimu, nėra teisės normos, kuria vadovaujantis neturėtų būti skaičiuojamos palūkanos už laikotarpį nuo vykdomosios bylos užbaigimo iki vykdomojo dokumento visiško įvykdymo. Skolininkė, deldama įvykdyti įsiteisėjusį teismo sprendimą, turėjo suvokti, kad toks delsimas sukels jai konkrečias teises pasekmes – pareigą mokėti teismo priteistas procesines palūkanas.
6. Suinteresuotas asmuo (išieškotojas) AB SEB bankas prašė skundą atmesti. Nurodė, kad antstolei nėra suteikta teisė neskaiciuoti procesinių palūkanų, kurių skaičiavimas ir prievolė jas sumokėti nustatyta vykdomajame rašte. Šios palūkanos tampa skolininko vykdytinos prievolės dalimi ir turi būti sumokamos visais atvejais, kai vėluojama sumokėti skolą. Pareiškėja, turėdama įsipareigojimą kreditoriui ir puikiai žinodama

apie įsipareigojimo mastą, sąmoningai padengusi tik dalį skolos, tikėjosi, kad klaida nebus pastebėta, t. y., tik iš dalies įvykdžiusi teismo sprendimą, tikėjosi, kad kitos skolos dalies nereikės padengti. Toks pareiškėjos elgesys vertintinas kaip prieštaraujantis teisingumo ir sąžiningumo principams.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Klaipėdos apylinkės teismas 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartimi atnaujino pareiškėjai terminą skundui dėl antstolės veiksmų paduoti ir skundą atmetė, priteisė iš pareiškėjos suinteresuotam asmeniui AB SEB bankui 302,50 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
8. Teismas nustatė, kad antstolė vykdė vykdomąją bylą Nr. 0005/13/01684 dėl likusios 9193,93 Eur skolos ir 4051,63 Eur palūkanų išieškojimo iš skolininkės išieškotojo AB SEB banko naudai pagal Klaipėdos rajono apylinkės teismo 2013 m. rugpjūčio 19 d. išduotą vykdomąjį raštą civilinėje byloje Nr. 2-207-838/2013 dėl 12 279,51 Eur skolos, 5 proc. dydžio metinių palūkanų ir 1272 Lt bylinėjimosi išlaidų atlyginimo išieškojimo. Vykdomajame rašte padarytos žymos, kad išieškotojui 2013 m. spalio 15 d. pervesta 13 551,51 Lt skolos ir 662,76 Lt metinių palūkanų, 2013 m. spalio 16 d. vykdomasis dokumentas gražintas kaip visiškai įvykdytas jį išdavusiai institucijai. Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. kovo 17 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2YT-806-1030/2022 antstolės pareiškimas dėl vykdomosios bylos atkūrimo tenkintas iš dalies – antstolei atnaujintas terminas pareiškimui dėl prarastos vykdomosios bylos atkūrimo paduoti ir nuspręsta atkurti vykdomosios bylos dalį, nurodyta, kad atkurta dalis susideda iš šių dokumentų: AB SEB banko 2013 m. rugpjūčio 23 d. prašymo dėl vykdomojo dokumento pateikimo, Klaipėdos rajono apylinkės teismo 2013 m. rugpjūčio 19 d. vykdomojo rašto civilinėje byloje Nr. 2-207-838/2013 ir 2013 m. rugpjūčio 27 d. PVM sąskaitos faktūros, serija BTJ Nr. 000593, dėl būtinųjų vykdymo išlaidų. Klaipėdos apygardos teismas 2022 m. birželio 30 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 2A-554-642/2022 Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. kovo 17 d. sprendimą paliko nepakeistą.
9. Atkūrus vykdomąją bylą, 2022 m. liepos 5 d. antstolė surašė raginimą Nr. S-22-5-29182 pareiškėjai per 10 dienų nuo jo gavimo dienos įvykdyti sprendimą, į antstolės depozitinę sąskaitą sumokėti 9193,93 Eur skolą, 2304,87 Eur palūkanų ir 1,56 Eur vykdymo išlaidų, iš viso 11 500,36 Eur. Pastebėjusi aritmetinę klaidą apskaičiuojant mokėtinų metinių palūkanų sumą, tą pačią dieną patvarkymu Nr. S-22-5-29200 dėl rašymo apsirinkimo (aritmetinės klaidos) ištaisymo antstolė nurodė, kad metinių palūkanų suma 2022 m. liepos 5 d. yra 4016,37 Eur. Šie antstolės patvarkymai skolininkei išsiųsti jos nurodytu gyvenamosios vietos adresu, deklaruotos gyvenamosios vietos adresu ir el. paštu. Skolininkė per raginime nustatytą terminą skolos nesumokėjo. 2022 m. rugpjūčio 2 d. pradėtos taikyti priverstinio išieškojimo priemonės – areštuotas skolininkės turtas, bankų sąskaitose esančios lėšos, nukreiptas išieškojimas į pareiškėjos gaunamas pajamas. Skola buvo išieškota, vykdomoji byla Nr. 0005/13/01684 užbaigta 2022 m. rugpjūčio 11 d. antstolės patvarkymu, vykdomasis raštas Nr. 2-207-838/2013 gražintas teismui.
10. Pirmosios instancijos teismas pripažino pagrįstais išieškotojo argumentus, kad antstolei nėra suteikta teisė neskaiciuoti procesinių palūkanų, kurių skaičiavimas ir prievolė jas sumokėti nustatyta vykdomajame rašte. Skolininkas, pažeidęs piniginę prievolę, tol, kol neatlygina kreditoriui jo patirtų nuostolių, naudojasi kreditoriaus lėšomis, todėl privalo už termino įvykdyti prievolę praleidimą mokėti sutarčių ar įstatymo nustatytas palūkanas, kurios laikomos minimaliais kreditoriaus nuostoliais (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.261, 6.210 straipsniai). Pagal Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 37 d. įsakymu Nr. 1R-352S patvirtintos sprendimų vykdymo instrukcijos (toliau – Sprendimų vykdymo instrukcija) 133 punktą, skolininkui sumokėjus vykdomajame dokumente nurodytą pinigų sumą (be palūkanų), antstolis privalo apskaiciuoti palūkanas nuo vykdomajame dokumente nurodytos dienos iki jame nurodytos pinigų sumos sumokėjimo dienos. Palūkanų dydis apskaičiuojamas nuo konkrečiu momentu likusios nepadengtos vykdomajame dokumente nurodytos pinigų sumos (be palūkanų), t. y. nuo nesumokėto skolos likučio. Teisės aktuose nenustatyta, kad galėtų būti neskaiciuojamos įstatymo nustatytos ir įsiteisėjusiu teismo sprendimu priteistos procesinės palūkanos tuo laikotarpiu, kai vykdymo veiksmai nepagrįstai nebuvo atliekami. Atsižvelgdamas į tai teismas nusprendė, kad skolininkė nepagrįstai prašo panaikinti antstolės 2022 m. liepos 5 d. patvarkymų dalis dėl 5 proc. dydžio metinių palūkanų skaičiavimo nuo 9193,93 Eur skolos nuo 2013 m. spalio 11 d. iki 2022 m. liepos 5 d.
11. Klaipėdos apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal pareiškėjos atskirąjį skundą, 2022 m. gruodžio 1 d. nutartimi panaikino Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartį, išsprendė klausimą iš esmės – panaikino skundžiamas antstolės patvarkymų dalis.
12. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą (toliau – ir CPK) įtvirtintą teisinį reglamentavimą visi vykdymo proceso dalyviai turi bendradarbiauti ir siekti greitesnio, ekonomiškesnio teismo sprendimo įvykdymo, gerbti vieni kitų teises ir teisėtus interesus. Jeigu kuris nors šio proceso dalyvių pažeidžia šiuos reikalavimus, jis pagrįstai gali patirti neigiamus tokio elgesio padarinius. Teismas nusprendė, kad šiuo atveju visų trijų vykdymo proceso dalyvių – skolininkės, išieškotojo ir antstolės – veiksmai (neveikimas) ir nebendradarbiavimas vykdymo procese lėmė, jog vykdomasis dokumentas klaidingai buvo laikomas įvykdytu, todėl pirmosios instancijos teismas nepagrįstai visas dėl to kilusias neigiamas pasekmes priskyrė pareiškėjai.
13. Teismas nurodė, kad byloje nėra ginčo dėl to, jog iš skolininkės M. P. Klaipėdos rajono apylinkės teismo 2013 m. gegužės 15 d. sprendimu AB SEB banko naudai priteista 12 279,51 Eur skola, 5 procentų dydžio metinės palūkanos nuo šios sumos nuo bylos iškėlimo teisme (2012 m. rugsėjo 11 d.) iki teismo sprendimo visiškai įvykdymo ir 1272,00 Lt bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Skolininkei neabejotinai buvo žinoma įsiskolinimo suma, šios aplinkybės ji neneigia, tačiau teismo priteistos skolos dydis buvo žinomas ir kreditoriui. Iš faktinių bylos aplinkybių matyti, kad išieškotojas AB SEB bankas išieškojimu visiškai nesidomėjo ir klaidą pastebėjo atsiiktinai tik 2021 m. atlikęs vykdomųjų bylų monitoringą.
14. Teismas pažymėjo, kad asmuo, suteikęs kreditą, šiuo atveju – bankas, yra kvalifikuotas teisinių santykių dalyvis, todėl jam taip pat yra keliami didesni rūpestingumo reikalavimai. Kreditoriui ilga laiką (beveik aštuonerius metus) nesidomėjus vykdymo procesu, o antstolei padarius klaidą nurodant skolos dydį, teismo vertinimu, negali nukentėti išimtinai tik skolininkė ir ji neturi būti įpareigota mokėti protiningo, sąžiningo ir teisingo principus viršijančių palūkanų, o kreditorius, ilgą laiką buvęs nepagrįstai pasyvus, neturi pagrindo tikėtis, kad visą šį laiką jo naudai bus skaičiuojamos palūkanos. Suinteresuoto asmens teiginiai, kad bankas turi ne vieną skolininką, kad vykdomąsias bylas vykdo valstybės įgaliotas asmuo – antstolis, o bankas nerevizuoja antstolio vykdomo išieškojimo proceso, nepaneigia banko, kaip išieškotojo, pareigų išieškojimo procese (CPK 640 straipsnis). Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad skolininkė taip pat neturi nei teisės, nei pareigos revizuoti antstolės vykdomą išieškojimo procesą.
15. Teismo vertinimu, tai, kad skolininkei buvo žinoma įsiskolinimo suma, savaime nereikia, jog skolininkė buvo nesąžininga. Priešingai, ji 2013 m. per antstolės nustatytą terminą sumokėjo raginime įvykdyti sprendimą nurodytą sumą. Atkūrus vykdomąją bylą ir vėl pradėjus vykdymo veiksmus, skola buvo visiškai išieškota, 2022 m. rugpjūčio 11 d. patvarkymu vykdomoji byla užbaigta, vykdomasis dokumentas gražintas Klaipėdos apylinkės teismui. Antstolės ir išieškotojo nurodyta Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. birželio 30 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 2A-554-642/2022 buvo sprendžiamas klaidingai laikomos baigta ir sunaikintos vykdomosios bylos atkūrimo klausimas ir iš to kylančios teisinių pasekmių, todėl nėra teisinio pagrindo remtis nutartyje padarytomis išvadomis dėl skolininkės nesąžiningumo sprendžiant antstolės veiksmų teisėtumo skaičiuojant palūkanas klausimą šioje byloje.
16. Teismas nurodė, kad akivaizdu, jog antstolė padarė klaidą, atlikdama pirminius išieškojimo veiksmus 2013 metais (klaidingai nurodė skolos dydį), ir dėl antstolės klaidos vykdomoji byla 2013 m. spalio 18 d. buvo užbaigta visiškai įvykdžius vykdomąjį dokumentą. Teismas pažymėjo,

kad jei išieškotojas mano, jog dėl antstolės klaidos jis patyrė žalą, jis turi teisę reikšti reikalavimą dėl žalos atlyginimo CPK nustatyta tvarka, juolab kad antstolio civilinė atsakomybė turi būti privalomai apdrausta.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai

17. Kasaciniu skundu suinteresuotas asmuo AB SEB bankasprašo panaikinti Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. gruodžio 1 d. nutartį ir palikti galioti Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartį, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 17.1. Apeliacinės instancijos teismas neteisingai aiškino ir taikė teisės normas, reglamentuojančias antstolio teises vykdymo procese (CPK 18 straipsnis, Sprendimo vykdymo instrukcijos 133 punktas). Įsiteisėjusio teismo sprendimo teisingumas negali būti kvestionuojamas kitaip negu instancine tvarka. Skolininkui savanoriškai teismo sprendimo neįvykdant, sprendimas vykdomas priverstinai. Antstolio veiklos ribas vykdymo procese apibrėžia antstoliui nustatyta tvarka pateikti vykdomieji dokumentai, tarp jų – teismo sprendimo pagrindu išduotas vykdomasis raštas. Teisės aktai nesuteikia antstoliui teisės improvizuoti, savo iniciatyva keisti palūkanų skaičiavimo terminą ar atleisti skolininką nuo procesinių palūkanų.
- 17.2. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, pagal kurią teismų sprendimų vykdymo taisyklės reikalauja iš antstolio, kaip viešosios teisės subjekto, veikti tik pagal jam suteiktus įgalinimus (kompetenciją) (lot. *intra vires*), o bet koks *ultra vires* veikimas vertintinas kaip antstolio veiklos teisėtumo principo pažeidimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-273/2012; 2019 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-201-611/2019). Ginčijami patvirtimai priimti laikantis imperatyvių įstatymo nuostatų. Procesinių palūkanų skaičiavimas ir prievolė jas sumokėti nustatyta vykdomajame rašte, kuris nepanaikintas ir nėra kitų teismo sprendimų dėl palūkanų mažinimo ar atleidimo nuo nuostolių atlyginimo, todėl antstolė pagrįstai jas skaičiavo.
- 17.3. Teismas pažeidė proceso teisės normas, neatsižvelgė į kasacinio teismo formuojamą praktiką dėl CPK V dalies „Ypatingoji teiseną“ XXXI skyriaus nuostatų taikymo ir specifikos. Ypatingosios teisenos bylose nėra galimybės keisti vykdomajame dokumente nurodytų palūkanų dydžio ar atleisti nuo palūkanų mokėjimo. Teismas netesības (ir palūkanas) gali mažinti tik ginčo teisenos tvarka.
- 17.4. Teismas iš esmės nukrypo nuo nuosekliai formuojamos kasacinio teismo praktikos dėl pinigų, kurie pervesti išieškotojui, grąžinimo skundžiant antstolio veiksmus ypatingosios teisenos bylose. Remiantis kasacinio teismo praktika, išieškotojui pagal vykdomąjį dokumentą pervestų pinigų grąžinimas yra neįmanomas nenuginčijus išieškojimo pagrindą sudarančio vykdomojo dokumento (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-225/2009). Esant galiojančiam vykdomajam dokumentui, ypatingosios teisenos tvarka negali būti sprendžiamas klausimas dėl lėšų grąžinimo iš banko valdymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-175-313/2021). Nagrinėjamu atveju vykdomoji byla baigta visiškai įvykdžius vykdomąjį dokumentą. Antstolės patvirtimų dalies panaikinimas esant baigčiai vykdomajai bylai teisiskai negalimas.
- 17.5. Teismas nagrinėjo antstolės veiksmų teisėtumą per vykdomojo proceso šalių kaltės prizmę, nors buvo nagrinėjamas antstolio patvirtimų teisėtumas, ir suinteresuotas asmuo neturėjo pagrindo gintis nuo skundžiamoje nutartyje iš esmės konstatuotų jo kaltų veiksmų – nutartis laikytina siurprizine (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-142-916/2020). CPK 510 straipsnio nuostatos nętvirtina teismo diskrecijos vertinti ne tik antstolio, bet ir kreditoriaus veiksmų teisėtumą. Pareiškėja turi teisę ginti savo teises ginčo teisenos bylose, reikšdama reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo ar atleidimo nuo palūkanų pagal vykdomąjį raštą mokėjimo, tačiau ypatingosios teisenos bylose šie klausimai negali būti sprendžiami, nes užkertamas kelias į teisminę gynybą.
- 17.6. Skundžiamos nutarties motyvuojamojoje dalyje neatsakyta į pagrindinius (esminius) bylos faktinius ir teisinius aspektus ir dėl to byla išspręsta neteisingai (pažeistos CPK 331 straipsnio nuostatos). Teismas nenurodė teisinio pagrindo, kuriuo remiantis pareiškėja buvo atleista nuo palūkanų pagal vykdomąjį raštą mokėjimo, kokių teisinių pagrindų antstolė turėjo teisę neskaiciuoti procesinių palūkanų pareiškėjai. Nors teismas nutartį motyvavo CPK 634, 640, 644 straipsnių, Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 3 straipsnio 1 dalies nuostatomis, jos nesuteikia teisės antstoliui atleisti skolininką nuo pareigos mokėti vykdomajame rašte nurodytas procesines palūkanas.
18. Antstolė pateikė pareiškimą, kuriuo prisideda prie suinteresuoto asmens kasacinio skundo.
19. Pareiškėja atsiliepimo į kasacinį skundą įstatymo nustatyta tvarka nepateikė.
- Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl antstolio pareigos apskaiciuoti skolininkui vykdomajame rašte nurodytas procesines palūkanas už laikotarpį, kai vykdomoji byla buvo nepagrįstai užbaigta dėl antstolio klaidos

20. Kasacinėje byloje keliamas teisės klausimas, ar antstolis teisėtai skaičiavo skolininkei procesines palūkanas už laikotarpį, kai priverstinio vykdymo veiksmai nebuvo atliekami dėl to, kad vykdomoji byla dėl antstolės klaidos buvo nepagrįstai užbaigta kaip įvykdyta.
21. Byloje nustatyta, kad antstolė B. T. vykdė išieškojimą iš skolininkės M. P. (pareiškėjos) išieškotojo AB SEB banko naudai pagal Klaipėdos rajono apylinkės teismo 2013 m. rugpjūčio 19 d. išduotą vykdomąjį raštą civilinėje byloje Nr. 2-207-838/2013 dėl 12 279,51 Eur skolos, 5 procentų metinių palūkanų nuo bylos iškėlimo teisme (2012 m. rugsėjo 11 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir 1272 Lt bylinėjimosi

išlaidų išieškojimo. Dėl antstolės klaidos (išieškomą sumą nurodžius litais, o ne eurai) vykdomoji byla 2013 m. spalio 16 d. buvo užbaigta kaip visiškai įvykdyta, nors iš pareiškėjos buvo išieškota ne visa teismo sprendimu priteista skolos suma. 2022 m. liepos 5 d., atkūrus vykdomąją bylą, antstolė paragino pareiškėją per 10 dienų nuo raginimo gavimo dienos į antstolės depozitinę banko sąskaitą sumokėti likusią 9193,93 Eur skolą, 4016,37 Eur metinių palūkanų ir vykdymo išlaidų atlyginimą.

22. Nesutikdama su palūkanų skaičiavimu už laikotarpį, kai vykdomoji byla buvo užbaigta, pareiškėja pateikė skundą dėl antstolės veiksmų. Skundą pareiškėja iš esmės grindė tuo, kad dėl išieškojimo uždelimo visų pirma yra kalta pati klaidą padariusi antstolė, taip pat išieškotojas, kuris nepagrįstai ilgai nesidomėjo vykdymo proceso eiga, todėl prievolė už šį laikotarpį mokėti procesines palūkanas pareiškėjai neturėtų kilti.
23. Bylą nagrinėję teismai skirtingai sprendė šį klausimą: pirmosios instancijos teismas pareiškėjos skundą atmetė konstatavęs, kad antstolei įstatymu nėra suteikta teisė neskaiciuoti procesinių palūkanų, kurių skaičiavimas ir prievolė jas sumokėti nustatyta vykdomajame rašte, tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas pareiškėjos skundą patenkindamas nurodęs, kad dėl susidariusios situacijos iš esmės yra kaltas išieškotojas, kuris beveik aštuonerius metus nesidomėjo vykdymo proceso eiga, todėl neturi pagrindo tikėtis, kad visą šį laikotarpį jo naudai bus skaičiuojamos procesinės palūkanos.
24. Suinteresuotas asmuo (šieškotojas) AB SEB bankas, nesutikdamas su apeliacinės instancijos teismo procesiniu sprendimu, kasaciniame skunde teigia, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai dėl antstolės veiksmų teisėtumo sprendė per vykdymo proceso šalių kaltės prizmę, taip pažeisdamas proceso teisės normas, reglamentuojančias antstolio teises ir pareigas vykdomo procese, bei nukrypdamas nuo kasacinio teismo šiuo klausimu formuojamos praktikos. Teisėjų kolegija šiuos kasacinio skundo argumentus pripažįsta teisiškai pagrįstais.
25. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą pažymėta, kad tik suinteresuotas asmuo sprendžia, ar kreiptis į teismą dėl pažeistų civilinių teisių gynimo, ir tik jis turi teisę pasirinkti pažeistų teisių gynbos būdą bei nustatyti bylos nagrinėjimo dalyką. Kiekvienu atveju, esant galimybei naudotis keliais CK 1.138 straipsnyje ar kitos teisės normose įtvirtintais teisių gynimo būdais, ieškovas (pareiškėjas) yra laisvas pasirinkti, kurio iš jų teismo įgyvendinimo sieks, taip pat kokias faktines jį pagrindžiančias aplinkybes turės įrodinėti. Dėl to ieškinyje (pareiškime, skunde) suformuluotas reikalavimas lemia bylos proceso eigą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-419-706/2016, 26 punktas; 2021 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-195-684/2021, 40 punktas, kt.).
26. Vykdomo proceso dalyvių pažeistų teisių gynimo būdas, kuris įgyvendinamas suinteresuotam asmeniui paduodant skundą dėl antstolio veiksmų, reglamentuojamas CPK V dalies „Ypatingoji teisena“ XXXI skyriaus „Bylos dėl antstolių ir notarinių veiksmų“ norm. Suinteresuotam asmeniui pasirinkus šį savo pažeistų teisių gynbos būdą, bylos nagrinėjimo dalyką sudaro skunde nurodytų antstolio procesinių veiksmų teisėtumo vertinimas. Patenkinęs skundą, teismas antstolio veiksmą panaikina arba antstolį įpareigoja veiksmą atlikti (CPK 513 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas dėl šios teisės normos yra išaiškinęs, kad atitinkamų antstolio veiksmų pripažinimas neteisėtais iš esmės reiškia vykdomo proceso sugrįžimą į iki pažeidimo buvusią situaciją. Teismas nesprensdžia, kaip antstolis turi atlikti vieną ar kitą veiksmą, tik konstatuoja atlikto veiksmo teisėtumą arba neteisėtumą ar įpareigoja atlikti veiksmą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-175-313/2021, 26 punktas).
27. Taigi, pareiškėjai nagrinėjamoje byloje pasirinkus savo teisių gynbos būdą paduodant skundą dėl antstolės B. T. 2022 m. liepos 5 d. patvirtintą Nr. S-22-5-29182 ir Nr. S-22-5-29200 dalies dėl palūkanų skaičiavimo, bylą nagrinėję teismai turėjo nustatyti ir įvertinti tik tai, ar esant pareiškėjos nurodytoms faktinėms aplinkybėms antstolė, apskaiciuodama pareiškėjai mokėtinas palūkanas ir už tą laikotarpį, kurio metu priverstinio vykdymo veiksmai nebuvo atliekami, elgėsi teisėtai.
28. Kasacinis teismas ne kartą akcentavo, jog antstolis vykdomo procese privalo veikti tik pagal jam suteiktas teises, o bet koks veikimas viršijant kompetenciją (lot. *ultra vires*) vertinamas kaip antstolio veiklos teisėtumo principo pažeidimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-40/2010). Teismo sprendimo pagrindu išduodamas vykdomasis raštas yra vykdomasis dokumentas, kuris apibrėžia antstolio veiklos ribas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-170-378/2017, 23 punktas). Antstolis turi vykdyti tai, kas nurodyta vykdomajame dokumente, ir gali atlikti tik tuos vykdomo veiksmus, kurie tam reikalingi. Todėl antstolis, atlikdamas priverstinio vykdymo veiksmus, turi besąlygiškai laikytis vykdomajame dokumente nustatytos vykdymo tvarkos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-36-701/2023, 25 punktas).
29. Nagrinėjamu atveju vykdyti pateiktas vykdomasis raštas įtvirtino 5 proc. dydžio metinių palūkanų skaičiavimą iki teismo sprendimo visiškai įvykdymo, t. y. teismo priteistos skolos visiškai sumokėjimo. Byloje esant nustatyta, kad teismo priteista skola ginčo laikotarpiu nebuvo sumokėta, pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad antstolė B. T. neturėjo teisės neskaiciuoti procesinių palūkanų, kurių skaičiavimas ir prievolė jas sumokėti nustatyta vykdomajame rašte. Atitinkamai pareiškėjos skundžiami antstolės patvirtinimai, susiję su palūkanų apskaiciavimu, pirmosios instancijos teismo visiškai pagrįstai buvo pripažinti teisėtais.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje CK 6.37 straipsnio 2 dalies aiškinimo ir taikymo praktikoje nurodyta, kad procesinių palūkanų paskirtis dvejopa – kompensacinė ir skatinamoji (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-256-695/2019, 18 punktas). CK 6.37 straipsnio 2 dalies pagrindu mokėtinos palūkanos laikytinos minimaliais ieškovo nuostoliais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-553/2008). Kita procesinių palūkanų paskirtis – skatinti operatyvų teismo procesą ir teismo sprendimo įvykdymą. Procesinės palūkanos skaičiuojamos nuo bylos iškėlimo momento iki teismo sprendimo visiškai įvykdymo, skatina skolininką kuo greičiau įvykdyti prievolę, dar iki kreditoriams kreipiantis į teismą, ir taip išvengti prievolės mokėti šias palūkanas. Tuo atveju, jei teismo procesas jau prasidėjo, skolininkas turi būti suinteresuotas jo nevilkinti, o teismui priteisus pinigų – kuo greičiau sumokėti kreditoriui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342/2007). Kreditoriaus reikalavimas sumokėti kompensuojamąsias palūkanas, kitaip tariant, atlyginti dėl piniginės prievolės įvykdymo termino praleidimo atsiradusius nuostolius, laikytinas reikalavimu skolininkui laikyti civilinę atsakomybę.
31. Nors apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje aiškiai nenurodė teisinio pagrindo, kuriuo remdamasis sprendė dėl pareiškėjos prievolės mokėti procesines palūkanas už ginčo laikotarpį nebuvimo, iš skundžiamos nutarties motyvų galima darvti išvada, kad teismas rėmėsi CK 6.259 straipsnyje įtvirtintu kreditoriaus kaltės institutu. Tačiau, kaip pagrįstai pažymima kasaciniame skunde, kreditoriaus kaltės vertinimas nepatenka į šios bylos, kurioje turi būti sprendžiama būtent dėl skundžiamų antstolio procesinių veiksmų teisėtumo, nagrinėjimo ribas. Minėta, kad įstatymas nesuteikia antstoliui teisės nukrypti nuo vykdomojo dokumento turinio, *inter alia* (be kita ko), spresti dėl skolininko atsakomybės sumažinimo ar jo atleidimo nuo atsakomybės CK 6.259 straipsnio pagrindu. – tokia teisė pagal įstatymą suteikta tik teismui, kuris dėl skolininko visiškai ar dalinio atleidimo nuo atsakomybės gali spręsti tik ginčo teisenos tvarka, pagal atitinkamą skolininko kreditoriui (o ne antstoliui) pareikštą reikalavimą.

32. Teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad pareiškėjos prievolė mokėti palūkanas iki sprendimo visiškai įvykdymo šiuo atveju nustatyta išiteisėjusio teismo sprendimu. CPK 18 straipsnyje įtvirtintas teismo sprendimo visuotinio privalomumo principas: išiteisėję teismo sprendimas, nutartis, įsakymas ar nutarimas yra privalomi valstybės ar savivaldybių institucijoms, tarnautojams ar pareigūnams, fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Tai reiškia, kad tai, kas nuspresta teismo, yra privaloma visiems teisės subjektams ir turi būti vykdoma. Išteisėjusio teismo sprendimo teisinumas negali būti kvestionuojamas kitaip negu instancine tvarka. Teismo sprendimo visuotinio privalomumo principas saisto visus teisės subjektus, tarp jų ir teismus, kurie, nagrinėdami bylas ir priimdami jose procesinius sprendimus, negali nepaisyti išiteisėjusio teismo sprendimo teisinės galios ir priimti jam prieštaraujančių procesinių sprendimų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-96-823/2021, 43, 45 punktai). Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad išieškotojui pagal vykdomą dokumentą pervestu pinigų gražinimas yra neįmanomas nenuveikčius išieškojimo pagrindą sudarančio vykdomojo dokumento (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-225/2009; 2021 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-175-313/2021, 35 punktas). Taigi, panaikinus skundžiamus antstolės patvarkymus, pareiškėjos galimai pažeistos teisės nebūtų apgintos, nes, kaip nustatyta byloje, ginčijama suma iš pareiškėjos yra išieškota, vykdomoji byla Nr. 0005/13/01684 užbaigta 2022 m. rugpjūčio 11 d. antstolės patvarkymu, o vykdomasis dokumentas nėra nugincytas.
33. Apibendrinant išdėstytus argumentus darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismas be teisinio pagrindo ir nukrypdamas nuo kasacinio teismo formuojamos praktikos nusprendė, kad antstolės B. T. 2022 m. liepos 5 d. patvarkymai Nr. S-22-5-29182 ir Nr. S-22-5-29200, kiek jie susiję su palūkanų apskaičiavimu už ginčo laikotarpį, yra neteisėti, ir nepagrįstai šiuos patvarkymus panaikino. Tai sudaro pagrindą panaikinti skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nutartį (CPK 359 straipsnio 1 dalies 3 punktas).
34. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, nagrinėdamas bylas dėl antstolio veiksmų CPK XXXI skyriaus nustatyta tvarka, teismas vertina tik antstolio veiksmų teisėtumą, tačiau žalos (nuostolių) atlyginimo klausimu nesprensdžia – jie galėtų būti nagrinėjami skolininkui CPK nustatyta ieškinio teise pareiškiant ieškinį antstoliui dėl žalos atlyginimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-34-381/2023, 70 punktas). Pažymėtina, kad pagal skundu apibūžtas šios bylos nagrinėjimo ribas šioje byloje yra vertinamas tik antstolės B. T. 2022 m. liepos 5 d. patvarkymų Nr. S-22-5-29182 ir Nr. S-22-5-29200 (tiek, kiek jie susiję su palūkanų apskaičiavimu) teisėtumas. Šio procesinio sprendimo priėmimas neužkerta kelio pareiškėjai, manančiai, kad kitais antstolės veiksmais vykdomo proceso metu (neteisingu išieškomos sumos nurodymu, nepagrįstu vykdomosios bylos užbaigimu ir kt.) jai buvo padaryta žala, pasireiškusi prievolės mokėti procesines palūkanas nepagrįstu padidėjimu, kreiptis į teismą su ieškiniu antstolei dėl žalos atlyginimo įstatymų nustatyta tvarka.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

35. Pagal bendrąją taisyklę, ypatingosios teisenos bylose bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos (CPK 443 straipsnio 6 dalis). Tais atvejais, kai dalyvaujančių byloje asmenų suinteresuotumas bylos baigtini yra skirtingas arba jų interesai yra priešingi, teismas gali proporcingai padalyti turėtas bylinėjimosi išlaidas arba jų atlyginimą priteisti iš dalyvavusio byloje asmens, kurio pareiškimas atmestas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai konstatavo, kad nagrinėjamu atveju dalyvaujančių byloje asmenų suinteresuotumas yra skirtingas, ir pagal bylos išnagrinėjimo rezultatą paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
36. Pagal CPK 93 straipsnio 5 dalį, jeigu apeliacinės instancijos teismas ar kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą.
37. Šios bylos išnagrinėjimo kasaciniame teisme rezultatas (skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis panaikinta, palikta galioti pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria pareiškėjos skundas atmestas, suinteresuotam asmeniui AB SEB bankui iš pareiškėjos priteistas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas) teikia pagrindą perskirstyti bylinėjimosi išlaidas, patirtas bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme. Pareiškėjos patirtos bylinėjimosi išlaidos, tenkinus suinteresuoto asmens AB SEB banko kasacinį skundą, neatlygintinos. Antstolė pateikė įrodymus, patvirtinančius patirtas 300 Eur išlaidas advokato pagalbai už atsiliepimo į pareiškėjos atskirąjį skundą parengimą bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme apmokėti. Šios išlaidos atitinka Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) nuostatas, jų atlyginimas antstolei priteistinas iš pareiškėjos. Suinteresuotas asmuo AB SEB bankas nepateikė įrodymų, kurie patvirtintų turėtas bylinėjimosi išlaidas bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, todėl jų atlyginimo klausimas nesprensdžiamas.
38. Pateiktas kasacinį skundą pareiškėjai bylinėjimosi išlaidos bylą nagrinėjant kasaciniame teisme neatlygintinos. Suinteresuotas asmuo AB SEB bankas ir antstolė nepateikė įrodymų, kurie patvirtintų turėtas bylinėjimosi išlaidas, todėl jų atlyginimo klausimas nesprensdžiamas.
39. Kasacinis teismas nepatyrė išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. gruodžio 1 d. nutartį panaikinti ir palikti galioti Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartį.

Priteisti antstolei B. T. (a. k. (duomenys neskelbtini)) iš pareiškėjos M. P. (a. k. (duomenys neskelbtini)) 300 (tris šimtus) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Artūras Driukas

Jūratė Varanauskaitė